

گزارش هفته نامه نیوزویک از قیام خونین ۱۷ شهریور

۵ مهر ۱۳۹۴ ساعت ۱۶:۱۲

خیل جمعیت ضمن تحمل دردهای حاصل از شلیک گاز اشک آور ، به تدریج خود را به صفوف سربازان نزدیک ساختند . سربازان تفنگ های نیمه خودکار خود را بالا آورده و تیر هوایی شلیک کردند .

هفته گذشته جمعیتی که پیشاپیش آن نوجوانان و زنان محجبه حرکت می کردند ، در میدان ژاله واقع در مرکز تهران تجمع کردند . آنان که خشمگین از برقراری حکومت نظامی از ساعاتی پیش بودند ، با سر و صدا از دعوت آیت الله نوری که یک رهبر مذهبی است و آنان را به پراکنده شدن ترغیب می نمود ، سرپیچی کرده و سپس به پرتاب سنگ و آجر به سوی سربازان پرداختند .

خیل جمعیت ضمن تحمل دردهای حاصل از شلیک گاز اشک آور ، به تدریج خود را به صفوف سربازان نزدیک ساختند . سربازان تفنگ های نیمه خودکار خود را بالا آورده و تیر هوایی شلیک کردند . اما وقتی دیدند جمعیت به پیشروی خود ادامه می دهد ، تفنگ ها را به سوی آنان نشانه رفتند و جمعیت را پی در پی به رگبار گلوله بستند . (۱) تظاهرکنندگان کشته شدند ؛ طبق پاره ای از آمار غیررسمی ، تعداد کشته شدگان یکصد نفر است . این درگیری تاکنون خونین ترین درگیری بوده که در طول مبارزه قدرت به وقوع پیوسته است ؛ مبارزه ای که از نه ماه پیش ایران را در بر گرفته است .

به نظر می رسد این خشونت ، علامت مرحله بحرانی جدیدی از مبارزه محمدرضا شاه پهلوی برای دفاع از سلطنت خود ، در برابر حملات رهبران مذهبی و خیل پیروان جوان آنان باشد . قبل از تیراندازی در میدان ژاله ، هفته گذشته در بسیاری از شهرهای بزرگ کشور راهپیمایی های اعتراض آمیز گسترده ای که رفته رفته شدیدتر هم می شد ؛ همچنین جنگ های وحشیانه خیابانی به وقوع پیوسته بود .

برای نخستین با مخالفین آشکارا از برکناری و حتی مرگ او [شاه] دم می زدند و نیروهای مسلح را به سوی خود جذب می کردند . یکی از تظاهرکنندگان تهرانی با غرور اظهار داشت : " تعدادمان زیادتر از آن است که بتوانند بر ما چیره شوند . اگر حالا به ما حمله کنند ، کشتاری به راه می افتد که تا ابد موجب سرافکنندگی شاه باشد . "

شاه برای متوقف کردن آنچه به طور فزاینده قدرت او را - که زمانی بلامنازع بود - تهدید می کند ، دستور سرکوب شدید توسط ارتش توانمند ایران را صادر نمود . یک دیپلمات غربی هفته گذشته به پاول مارتین - martin paul - خبرنگار مجله نیوزویک در تهران گفت : " این یک جنگ قریب الوقوع است . شاه باید شورش را سرکوب کند . آینده او به مخاطره افتاده است . "

با برقراری مقررات منع آمد و شد از صبح تا شام ، در اواخر هفته ، کشور نسبتاً آرام بود ؛ اما شاه دیدارهای رسمی خود را از رومانی و آلمان شرقی ، لغو کرد و در خانه ماند تا با فرماندهان ارتش در کاخ نیاوران تهران هم فکری کند . علیرغم استقرار تانک های

ارتش در نقاط حساس شهرها و گشت زنی گشتی های پیاده نظام در خیابان های تهران ، مخالفین وی در ادامه مبارزه راسخ تر گردیده اند .

یکی از مخالفین می گفت : " این حقیقت کماکان وجود دارد که بیش از هشتاد و پنج درصد ملت مخالف وضعیت کنونی است و ما می توانیم و خواهیم توانست آن را با توسل به زور تغییر دهیم . "

یک دیپلمات غربی این معضل شاه را با جملات دیگری بیان کرد :

" این درست است که برای سرکوب شورشیان از ارتش استفاده شود ، اما او (شاه) تا کی می تواند زندگی در حالت محاصره را تحمل کند . "

آخرین خشونت در اوایل هفته که مصادف با جنبش مذهبی [عید فطر] بود ، آغاز شد . در مراسم گرامیداشت پایان روزه ماه مبارک رمضان و با ترغیب روحانیون که رهبران مذهبی کشور به شمار می روند ، جمعیت در شهرهای بزرگ به خیابان ها ریختند تا به اتفاق سربازان شادمانی نموده و آنان را گلباران کنند ؛ اما تظاهرات به سرعت چهره زشتی به خود گرفت و به جای شعارهای برادری ، تظاهرکنندگان فریاد " مرگ بر شاه " سر دادند

بعضی ، پلاکاردهایی مبنی بر این که خواهان انتقام از شاه خونخوار و ایادی امپریالیسم امریکایی وی هستند ، در دست داشتند و خواستار یک جمهوری سوسیالیستی بر اساس اسلام بودند .

یکی از درباریان به خبرنگار نیوزویک گفت که معلوم بود هنگامی که شاه از اوضاع جمعیت [تظاهرکننده] مطلع شد ، جا خورده و فرمود : " وخامت اوضاع بسیار فراتر از حد انتظار شده است . "

اواسط هفته ، روحانیون اعتراضاتشان را شدت بخشیدند و [مردم را] به اعتصاب عمومی فرا خواندند .

تشکیل هر گونه اجتماعات گروهی در حال حاضر از سوی دولت ممنوع شده است . شاه تظاهرکنندگان را متهم کرد که شرایطی به وجود آورده اند که برای هیچ ایرانی میهن پرستی قابل تحمل نیست . شاه ضمن اعلام حکومت نظامی ، تیمسار غلامعلی اویسی را که یک تندرو است ، به سمت فرماندار نظامی پایتخت منصوب کرد و تانک ها و نیروهای نظامی را برای برقراری نظم به کار گرفت . در پاسخ به ندای روحانیون که از بلندگوهای نصب شده بر ماشین ها در محله های مسلمان و فقیرنشین تهران به گوش می رسید ، جوانان به خیابانها ریختند تا سربازان را مورد ضرب و شتم قرار دهند . تظاهرکنندگان پلاکاردهایی با خود آوردند و خودروها را برای بستن خیابان آتش زدند .

در یک نقطه ، معترضان ، یک [نفربر زرهی] چیفتن را که قصد داشت از بخش بازار شهر عبور کند ، با کوکتل مولوتوف متوقف کردند . نفربر زرهی پر از سربازان آماده رزم ، با انفجار مخزن گاز خودرویی شعله ور شده و با پرتاب پاره های خیره کننده آتش به هوا ، متوقف شد . سرانجام تانکی ظاهر شد و آهن پاره های سوخته را از سر راه برداشت .

با کشیده شدن درگیری به شب ، آسمان مرکز شهر پایتخت ، از درخشش نور سرخ رنگ ناشی از شعله هایی که از تعدادی مغازه و چند ساختمان دولتی زبانه می کشید ، روشن شد . در واشنگتن ، معاون وزیر خارجه - وارین کریستوفر - مردی که هنگام حضور سایروس ونس در کمپ دیوید در رأس کار قرار می گیرد : " گروه کار ایران " را تشکیل داد . تشکیل این گروه کاری ، نشانه این است که وضعیت به مرحله بحرانی رسیده است . مسؤولان امریکایی از ۴/۰۰۰ تبعه این کشور در ایران ، خواستند " آفتابی نشوند " . یک نفر از مسؤولان وزارت خارجه می گفت : " اوضاع بسیار بد است . مسأله ای که واقعا مشکل شده ، این است که شورش چنان شتابی گرفته که توقف آن در کوتاه مدت ، بسیار دشوار است . "

آنچه مقامات ایالات متحده را نگران ساخته ، این است که شاه از هر سو توسط مخالفین تحت فشار قرار گرفته و فرصت اندکی برای مانور دارد . یکی از دیپلمات های مقیم ایران اظهار می کرد : " شاه همه چیز را امتحان کرده و هیچ کدام سودی نداشته است . " رژیم غیرمردمی

شاه اخیرا برای تأمین خواسته های طبقه متوسط معترض در حال رشد و کاهش نقش مستبدانه اش در حکومت ، آزادی بیشتری به مطبوعات اعطا کرده است .

وی به دادگاههای نظامی دستور داده تا محاکمه مخالفان در دادگاههای مدنی صورت گیرد . حتی اعلام کرده که به مخالفین اجازه شرکت در انتخابات پارلمانی سال آینده داده خواهد شد .

اما تدابیر شاه برای مدرنیزه کردن کشور تنها به خشم مخالفین مسلمان وی دامن زده است ؛ مخالفینی که در برابر این مدرنیزاسیون و هر گونه اقدامی برای پیروی از غرب ، ایستادگی می کنند .

آنان خواستار رجعت به اصول قاطع اسلامی هستند که [نوشابه های] الکلی را حرام می داند ... شاه برای آرام کردن روحانیون ، در ماه گذشته ، کابینه جدیدی متشکل از بیست و دو نفر ، به ریاست جعفر شریف امامی تشکیل داد . نخست وزیر همچنین با اعطای برخی امتیازات جزئی موافقت کرده است ، یکی این که تقویم فارسی را که خود وی دو سال پیش تغییر داده بود ، اصلاح کرد ؛ تنها عضو زن کابینه را برکنار کرد ؛ همچنین اشاره کرد که ممکن است حتی برای مذاکره حضوری با آیت الله روح خمینی که در تبعید به سر می برد ، اعلام آمادگی کند .

اما اقدامات شاه در مسیر مصالحه و سازش برای آرام کردن مسلمانان به شکست انجامید و هفته گذشته چاره ای جز توسل به ارتش باقی نماند . در حال حاضر اکثر دیپلماتها معتقدند که ارتش وفادار خواهد ماند و شاه این طغیان ناگهانی را پشت سر خواهد گذاشت .

یک مقام بلندپایه وزارت امور خارجه اظهار داشت : " در خصوص وفاداری ارتش شکی نداریم . ارتش تا اینجا نشان داده که نظم را اعمال و حفظ کرده است . "

دست کم برخی از ایرانیان از خود می پرسند که سربازان شاه تا چه موقع در دفاع از بی وجهه ترین رژیمی که تاکنون بر سر کار بوده ، هموطنان خود را نشانه خواهند گرفت .

یک نفر غربی نیز هفته گذشته در تهران گفت : " شاه به ارتش [خوب] رسیده است ، اما آنچه روحانیان می گویند خیلی دور از ذهن یک سرباز عادی نیست . "

شاه با تکیه همه جانبه بر ارتش به قماری مایوسانه دست زده است ؛ قماری که به هیچ وجه نمی توان به برنده شدن در آن اطمینان داشت .

پی نوشت :

۱- گفته ها و نوشته های صدها شاهد عینی حادثه ، برخلاف این اظهارات است . جمعیتی که پیشاپیش آنها زنانی بودند که برخی کودکان خود را در آغوش داشتند ، ترسیده به میدان شهدا ، قبل از پمپ بنزین روی زمین نشسته بودند و یکباره بدون هیچ بهانه ای آتش به روی آنها گشوده شد . همچنین شکستن شیشه های مراکز دولتی پس از کشتار مردم بی گناه اتفاق افتاد.

[نوشته : كنت لابیچ ؛ تهران / پاول مارتین ؛ تهران / اسکات سولیوان ؛ واشنگتن]

ترجمه : حبیب یوسف زاده

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۶۸۶/گزارش-هفته-نیوزویک-نامه-هفته-گزارش/۲۰۶۸۶>